

ГОРНА МАРИНА,
ІЩУК ЯРОСЛАВА,
ХАЛІЛОВА ТАМАРА¹

Умови та фактори формування інвестиційної привабливості країн Східної Європи

АНОТАЦІЯ. У статті на основі аналізу відповідних статистичних показників характеризуються основні риси інвестиційного клімату, фактори впливу та умови формування інвестиційної привабливості країн Східної Європи та України. Наведена система показників широко використовується провідними міжнародними організаціями і аналітичними компаніями, що з одного боку, дає можливість побудови довгих динамічних рядів, а з іншого боку, є наочним індикатором інвестиційної привабливості країни. У статті розглянуто особливості інвестиційного середовища у зв'язку з глобальними тенденціями світової економіки та змінами у царині сталого розвитку. Проаналізовано динаміку збільшення обсягу іноземних інвестицій у національній економіці та структуру обсягів інвестицій, що внесені з України в економіку інших країн світу. У статті проаналізовано фактори, які впливають на прийняття інвестиційних рішень і визначають якість середовища, у якому діють суб'єкти інвестування. Задля визначення факторів та умов формування інвестиційної привабливості України застосовано метод SWOT-аналізу, за результатами якого виявлені як загрози, так і переваги та можливості покращення інвестиційного клімату України. Застосовано метод побудови багатофакторної регресійної моделі для визначення ефектів впливу основних факторів, що формують інвестиційний клімат країни. Методи дослідження базуються на загальнонаукових засадах і фундаментальних положеннях економічної теорії, соціальної філософії та статистичної науки. За результатами аналізу з'ясовано необхідність комплексного оцінювання стану та тенденцій інвестиційного клімату в Україні з використанням статистичного інструментарію аналізу й узгодження кількісної та якісної складових моделі оцінювання інвестиційної привабливості України та країн – членів ЄС. Отримані в ході аналізу дані та проведені емпіричний аналіз можуть сприяти подальшим дослідженням для прийняття обґрунтованих рішень задля покращення інвестиційного іміджу України та збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій і капітальних інвестицій в економіку держави.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Інвестиційна привабливість, іноземні інвестиції, моделі багатовимірних оцінок, міжнародні рейтингові агентства, фактори інвестиційної привабливості країни, метод SWOT-аналізу, регресійний аналіз, імперативи інвестиційної політики, інвестиційний імідж.

¹ Горна Марина Олексіївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри статистики ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Сфера наукових інтересів: соціальні-трудові відносини, міжнародні рейтингові оцінки, сталий розвиток, статистичні моделі соціально-економічних явищ і процесів, моделі багатовимірних оцінок. Електронна адреса: marina.horna@kneu.ua

Іщук Ярослава Володимирівна — кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Сфера наукових інтересів: методологія статистичних досліджень, вибіркові обстеження, статистичні моделі соціально-економічних явищ і процесів, продовольча безпека, інвестиційна привабливість. Електронна адреса: yaroslava.ishchuk@kneu.ua

Халілова Тамара Мовланівна — бізнес-аналітик відділу бізнес-аналітики виробничих підрозділів ПрАТ «Міжнародний Медіа Центр-СТБ», студентка VI курсу факультету міжнародної економіки і менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Сфера наукових інтересів: міжнародний менеджмент, міжнародні рейтингові оцінки, сталий розвиток, статистичні моделі соціально-економічних явищ і процесів, моделі багатовимірних оцінок, інвестиційна привабливість країн (регіонів), міжнародна економіка. Електронна адреса: tamara.halilova1@gmail.com

Вступ

Ми живемо в глобалізованому світі, де результати людського розвитку визначаються не тільки діями на національному рівні, але й структурними особливостями, подіями та роботою на глобальному рівні². Ініціатива Східне партнерство започаткована у 2009 р. в рамках Європейської політики сусідства. Метою Ініціативи є сприяння процесам реформ у країнах-партнерах, у тому числі в Україні³. Східне партнерство має на меті зміцнення політичної асоціації та економічної інтеграції між ЄС і східноєвропейськими країнами-партнерами⁴. Результати такого співтовариства сприяють покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій і капітальних інвестицій в економіку держави.

Проведене дослідження ґрунтується на фундаментальних працях відомих економістів: Дж. Бейли⁵, І. Бланк⁶, А. Дука⁷, М. Портер⁸, А. Стрікланд, А. Томпсон⁹, У. Шарп та ін. Сучасні проблеми методологічних засад статистичного оцінювання інвестиційної привабливості країни (регіону) стали об'єктом дослідження широкого кола вітчизняних науковців і фахівців: А. Єріної¹⁰, Н. Ковтун¹¹, Г. Корепанова¹², Р. Кулинич¹³, Е. Лібанової¹⁴, Д. Лук'яненка¹⁵, О. Мазуренко, І. Ма-

² Human Development Report 2016: Human Development for Everyone (2016) .Published for the UNDP United Nations Development Programme. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf

³ Eastern Partnership. The European External Action Service (EEAS) [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://eeas.europa.eu/topics/eastern-partnership_en

⁴ *Horna Maryna*. European neighbourhood policy: pensions in national accounts of EU and Ukraine / Maryna Horna // "Statistics of the XXI Century: New Challenges, New Opportunities". The fourth International scientific conference. Kyiv. — 2017.

⁵ Шарп У.Ф., Александер Г.Дж., Бэйли Дж.В. Инвестиции. — М.: Инфра-М, 2001. — 1028 с.

⁶ Бланк, И.А. Управление финансовыми ресурсами / И.А. Бланк. — М.: Омега-Л, Эльга, 2011 — 768 с.

⁷ Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2014. — 432 с.

⁸ Porter, M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. — New York: The Free Press, 1980 (2nd ed. — New York: Free Press, 1998. — 397 p.

⁹ Томпсон-мл. Артур А., Стрикленд Ш А. Дж. Стратегический менеджмент. Концепции и ситуации для анализа. — М.: Изд. дом «Вильямс», 2006. — 928 с.

¹⁰ Єріна А. М. Економічна статистика : підручник : у 2 ч. — Ч. 1. Макроекономічна статистика / [І. Г. Манцуров, А. М. Єріна, О. К. Мазуренко та ін.] ; за наук. ред. чл.-кор. НАНУ І. Г. Манцурова. — К. : КНЕУ, 2013. — 325 с.

¹¹ Ковтун Н.В. Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика. — К.: ІМЕКС, 2005.

¹² Корепанов Г. С. Статистичне оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України. — Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 — статистика. — Національна академія статистики, обліку та аудиту. — Київ, 2015.

¹³ Кулинич Р.О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку: Монографія. — К.: Знання, 2007. — 311 с.

¹⁴ Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е.М. Лібанової ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 356 с.

¹⁵ Лук'яненко Д.Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д.Г. Лук'яненко, Б.В.Губський, О.М. Мозговий. — К.: КНЕУ, 2003. — 387 с.

нцурова¹⁶ та ін. Водночас недостатньо розробленими залишаються питання оцінювання факторів впливу та умов формування інвестиційної привабливості країн, а також використання статистичного інструментарію аналізу й узгодження кількісної та якісної складових моделі оцінювання інвестиційної привабливості України та країн-членів ЄС. Отже, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю виявлення основних чинників формування інвестиційної привабливості України та країн Східної Європи з метою успішного впровадження програм Європейської політики сусідства (ЄПС).

Метою статті є виявлення основних чинників формування інвестиційної привабливості та оцінювання факторів впливу на інвестиційну привабливість України та країн Східної Європи.

Глобальні інвестиційні тенденції

За даними Конференції ООН з торгівлі і розвитку UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) у 2016 р. глобальні потоки прямих іноземних інвестицій скоротилися приблизно на 2 % (або на 1,75 трлн дол.)¹⁷. Інвестиції у країни, що розвиваються, знизилися ще більше – на 14 %. Незважаючи на прогноз помірного відновлення потоків прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) у 2017–2018 рр., очікується, що вони залишаться значно нижче свого піка 2007 р. (рис. 1).

Ці події є складними, особливо враховуючи великі інвестиційні потреби, пов'язані з цілями сталого розвитку. Прогрес в області сталого розвитку потребує значних інвестицій у базову інфраструктуру, енергію, воду та санітарію, пом'якшення наслідків зміни клімату, охорони здоров'я та освіти, а також інвестиції у виробничий потенціал для створення робочих місць і зростання доходів. У звіті UNCTAD World Investments Report 2017 наголошується, що сьогодні більш ніж коли-небудь важливо забезпечити, щоб глобальне політичне середовище сприяло інвестиціям для вирішення завдань сталого розвитку. «Дорожня карта» для реформування міжнародних інвестиційних договорів використана більш ніж 130 країнами у розробці політики інвестування нового покоління. Саме обсяги надходження інвестицій (прямих іноземних, капітальних інвестиції) є основним критерієм визначення інвестиційної привабливості країни. Так, за методологією UNCTAD, рейтинг інвестиційної привабливості країн світу складається за такими індексами:

¹⁶ Манцуров, І. Г. Інституційне планування в системі державного регулювання економіки: (колективна монографія) / І. Г. Манцуров. — К.: НДІЕІ, 2011. — 655 с.

¹⁷ World Investments Report 2017: Investment and the digital economy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org/world-investment-report-2017/>

- ✓ Inward FDI Performance Index — ефективності надходження прямих іноземних інвестицій;
- ✓ Inward FDI Potential Index — потенціал надходження прямих іноземних інвестицій;
- ✓ Outward FDI Performance Index — ефективності прямих іноземних інвестицій закордон;
- ✓ FDI contribution index — індекс внеску прямих іноземних інвестицій¹⁸.

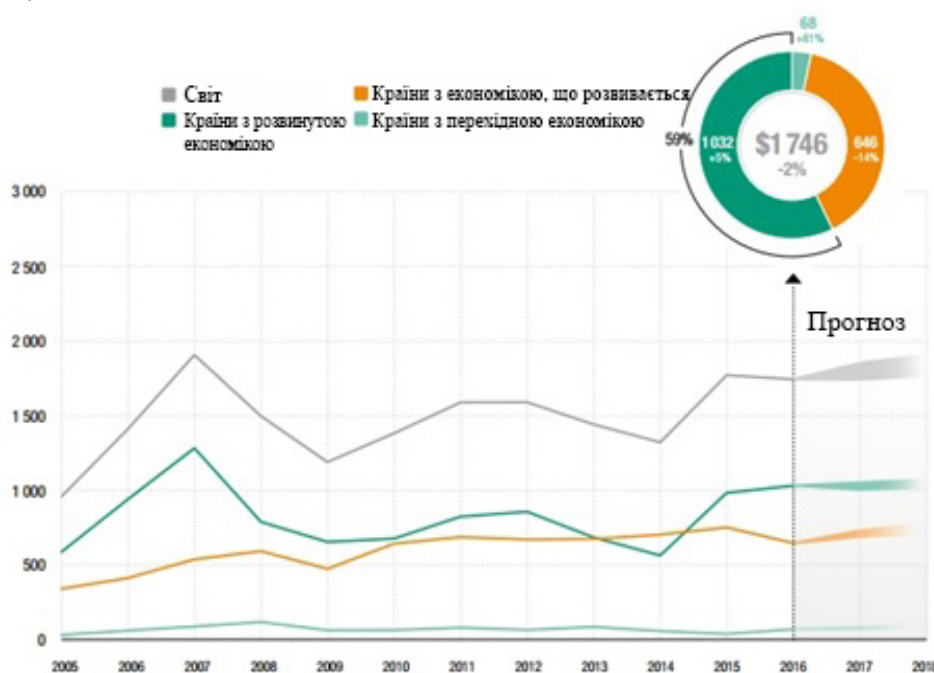

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції, глобальні та за типами економіки за період 2005–2016 рр. і прогнози на 2017–2018 рр., млрд доларів і %
Джерело: UNCTAD, база даних FDI / MNE (www.unctad.org/fdistatistics)¹⁹

Інвестиції в Україні

У рамках реалізації ініціатив Східного Партнерства Україна зацікавлена в залученні якомога більших обсягів інвестицій, зокрема, прями іноземні інвестиції є важливим джерелом фінансування економіки. Практично всі країни світу докладають зусиль для підвищення

¹⁸ World Investments Report 2017. Investment and the digital economy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org/world-investment-report-2017/>

¹⁹ World Investments Report 2017: Investment and the digital economy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org/world-investment-report-2017/>

національної інвестиційної привабливості та збільшення обсягу іноземних інвестицій у національну економіку²⁰.

За даними офіційної статистики (табл. 1) обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за останні десять років зросли на 16,1 млрд дол. США, або на 76,1 %, а прямі інвестиції з України в економіку країн світу за той же період зросли майже в 29 разів (на 6,1 млрд дол. США). Отже, за вказаний період інвестиції з України зростали в 16 разів швидше, аніж в економіку України.

Таблиця 1

**ПОКАЗНИКИ ДИНАМІКИ ПРЯМИХ ІНВЕСТИЦІЙ (АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ)
УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД з 01.01.2007 р. по 01.01.2017 р.²¹**

Прямі інвестиції (акціонерний капітал)	Станом на 01.01.2017 р., млн дол. США ¹	Станом на 01.01.2007 р., млн дол. США	Абсолютний приріст, млн дол. США	Темп зростання, %
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3=1-2</i>	<i>4=(1/2)*100</i>
з країн світу в економіку України	37 313,3	21 186,0	16 127,3	176,1
з України в економіку країн світу	6 346,3	221,5	6 124,8	2 865,2

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, також без частини зони проведення антитерористичної операції

За даними Державної служби статистики в 2016 р. найвагомійші обсяги надходжень прямих інвестицій в економіку України були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність — 10 324,4 млн дол. США та підприємств промисловості — 9 550,2 млн дол. США. До основних країн-інвесторів належать Кіпр — 9691,6 млн дол. США, Нідерланди — 5753,9 млн дол. США, Російська Федерація — 4349,8 млн дол. США, Велика Британія — 2046,3 млн дол. США, Віргінські Острови (Брит.) — 1766,5 млн дол. США, Німеччина — 1606,6 млн дол. США і Швейцарія — 1467,3 млн дол. США²².

Найбільша частка прямих інвестицій (акціонерного капіталу) у 2016 р. з України також належить Кіпру — 93,5 % до обсягу інвестицій в економіці країн світу (табл. 2):

²⁰ Лук'яненко Д. Ідентифікація креативних інвестицій в глобальній економіці / Дмитро Лук'яненко, Микола Бурмака, Тетяна Галахова // Міжнародна економічна політика. — 2016. — № 2. — С. 7–20; Бандурка А. М. Правове регулювання іноземних інвестицій в Україні: монографія / А. М. Бандурка, О. В. Носова. — Х. : Золотая миля, 2011. — 400 с.; Войцеховська В. В. Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку / В. В. Войцеховська // Актуальні Проблеми Економіки. — 2006. — № 8. — С. 55–60.

²¹ Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

²² Стан інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [сайт]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>

Таблиця 2

ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ (АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ) З УКРАЇНИ В ЕКОНОМІКУ КРАЇН СВІТУ ТА СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ ЗА ПЕРІОД 01.01.2007 р. — 01.01.2017 р.²³

Країна	Обсяги прямих інвестицій станом на 01.01.2017 р., млн дол. США ¹	% до обсягу інвестицій в економіку країн світу	Обсяги прямих інвестицій станом на 01.01.2007 р., млн дол. США	% до обсягу інвестицій в економіку країн світу	Структурні зрушення, в.п.
Всі країни світу, у тому числі	6 346,3	100,0	221,5	100,0	x
У країни ЄС	6109,4	96,3	66,3	29,9	66,4
<i>з них Кіпр</i>	<i>5 930,5</i>	<i>93,5</i>	<i>4,4</i>	<i>2,0</i>	<i>91,5</i>
Російська Федерація	144,1	2,3	93,2	42,1	-39,8

¹Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Примітка. Перелік країн визначено, виходячи з найбільших обсягів інвестицій, що внесені в економіку інших країн світу.

Інтегральні оцінки інвестиційної привабливості

Інвестиційна привабливість країни — це узагальнююча характеристика певної країни як об'єкта ефективних інвестиційних вкладень, що проявляється в здатності залучати інвестиційні ресурси та формується під дією низки факторів. Сьогодні існує велика кількість методик оцінки інвестиційної привабливості з урахуванням факторів, які впливають на інвестиційне середовище країн, та оцінки ризиків, що загрожують інвестиційній привабливості. Умовно методики оцінки інвестиційної привабливості країни можна поділити на чотири основні групи: за фактом надходження інвестицій (прямі іноземні інвестиції, капітальні інвестиції); експертний метод; рейтинговий метод на основі різноманітних статистичних даних; рейтинговий метод на основі даних опитувань²⁴.

В умовах глобалізації економічного простору, прискорення процесів міжнародної інтеграції та посилення взаємозалежності країн дедалі більшої актуальності набуває застосування рейтингів як аналітич-

²³ Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

²⁴ Лиса О.І. Методи оцінювання інвестиційної привабливості регіону. XIII Міжнародна наукова інтернет-конференція «Соціум. Наука. Культура» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/lisa-oi-metodi-otsinyuvannya-investitsiynoi-privablivosti-regionu/>

них інструментів при визначенні порівняльних переваг суб'єктів світогосподарських зв'язків²⁵.

Оскільки властивості такого складного соціально-економічного явища як інвестиційна привабливість країн характеризується множиною показників, то об'єктивно виникає необхідність об'єднання показників в одну інтегральну оцінку. Інтегральні оцінки визначаються для кожної країни, а значення їх вказує на позицію країни у багатовимірному просторі. Такі інтегральні оцінки (рейтинги) застосовують для оцінювання привабливості як країн, так і регіонів, у міжнародних і регіональних порівняннях²⁶.

Оцінювання інвестиційної привабливості країн має значне поширення у світовій практиці з минулого століття. Інформаційна база міжнародних рейтингів охоплює практично всі аспекти глобальних трансформацій²⁷. Десятки міжнародних організацій (Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк, The World Economic Forum, Міжнародний валютний фонд тощо) і аналітичних компаній (Fitch IBCA, Standard & Poor's, IMD World Competitiveness Yearbook, Moody's Investors Service, etc) за спеціальними методиками складають рейтинги країн, визначають позицію кожної з них залежно від оцінок інвестиційних клімату та привабливості. На основі даних офіційної статистики ведуться дослідження інвестиційної привабливості окремих регіонів в багатьох країнах світу. Інформацію про стан національних і регіональних інвестиційних об'єктів систематично відстежують економічні видання²⁸.

Фактори та умови формування інвестиційної привабливості

Інвестиційна привабливість країни формується під дією множини факторів і впливом закономірностей розвитку масових соціально-економічних явищ і процесів. Частина з цих факторів може бути описана за допомогою статистичних індикаторів, які також характеризують різні аспекти соціально-економічного розвитку країни²⁹.

²⁵ Єріна А. М. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Частина I. Індеси економічної свободи та глобальної конкурентоспроможності / А. М. Єріна // Статистика України. — 2016. — № 3. — С. 56–64; Єріна А. М. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Частина II. Індеси інноваційного та людського розвитку / А. М. Єріна // Статистика України. — 2016. — № 4. — С. 66–75.

²⁶ Єріна А. М. Статистика: підручник / А. М. Єріна, З. О. Пальян ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К.: КНЕУ, 2010. — 351 с.

²⁷ Лук'яненко Д. Г. Парадигма креативного менеджменту в глобальній економіці / за заг. ред. д. е. н., проф. Д. Г. Лук'яненка. — К.: ДВНЗ «КНЕУ», 2016. — 231 с.

²⁸ Корепапов Г. С. Статистичне оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України. — Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 — статистика. — Національна академія статистики, обліку та аудиту. — Київ, 2015.

²⁹ Horna Maryna. Statistical analysis of the social insurance fund of Ukraine / Maryna Horna // "Statistics of the XXI Century: New Challenges, New Opportunities". The third International scientific conference. Kyiv. — 2015.

Країни Євросоюзу є досить неоднорідною сукупністю як з точки зору географічних умов, так і в плані соціально-економічного розвитку. На нашу думку, доцільно проводити порівняння факторів формування інвестиційної привабливості України з країнами Східної Європи. Ця сукупність є достатньо однорідною за ознакою інвестиційної привабливості та обраних факторних ознак, значення показників варіації дозволяють проводити подальший регресійний аналіз.

Специфічні умови розвитку економік країн Східної Європи дозволяють запропонувати різноманітні «пакети» інвестиційних умов, якими може скористатись широке коло потенційних інвесторів, адже кожний інвестор орієнтується на певні характеристики країн, які для нього є визначальними. А географічна та соціально-економічна різноманітність країн Східної Європи формує значний потенціал ефективності здійснення інвестиційних вкладень³⁰. За методологією UNCTAD, удосконаленою та доповненою з 2012 р., визначено такі чинники інвестиційної привабливості територій (країн, регіонів): привабливість ринку; ціна, якість і доступність робочої сили, наявність необхідної інфраструктури, природні ресурси³¹.

Безумовно резолюції UNCTAD мають характер рекомендацій і взірцем передового світового досвіду. У звіті UNCTAD World Investments Report 2017 (рис. 2) наголошується, що прямі іноземні інвестиції в Україну, країну, яка найбільше постраждала від конфлікту, навряд чи зможуть залучитися в короткостроковій перспективі.

Незважаючи на те, що такі галузі, як агробізнес та інформаційні технології, мають хороший потенціал, ризик інвестування в країну залишається високим. У той же час підкреслюється, що Україна відновила програму приватизації у 2016 р., і в рамках цієї програми, хімічна та енергетична галузі можуть залучити іноземних інвесторів³².

³⁰ Інвестиційна привабливість регіонів (повна версія). Підготовлено Київським міжнародним інститутом соціології у партнерстві з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України. — Київ, 2014. — 390 с.

³¹ World Investment Report 2012: Towards a New Generation of Investment Policies. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf

³² World Investments Report 2017. Investment and the digital economy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org/world-investment-report-2017/>

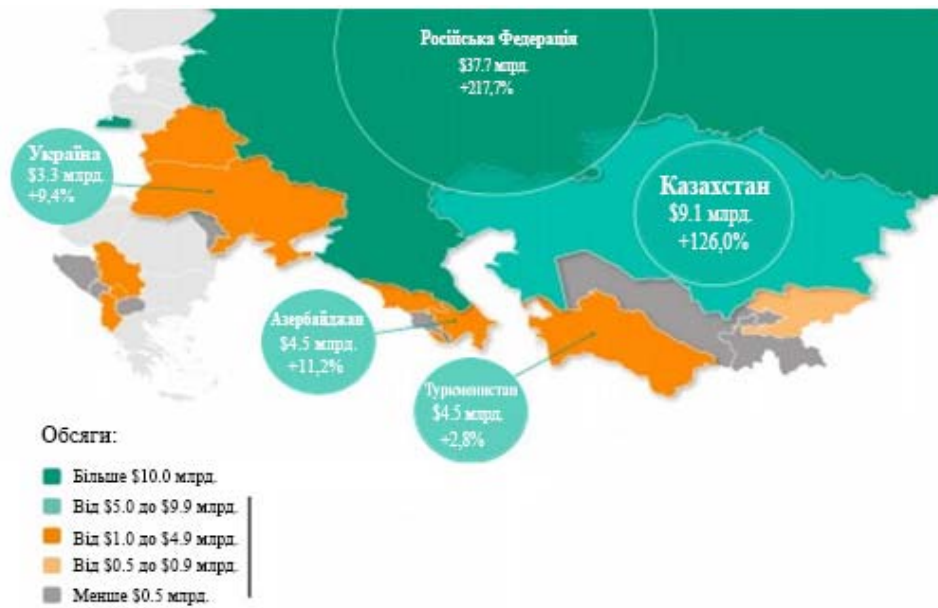

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції країн з перехідною економікою у 2016 р., млрд дол. і темпи приросту %³³

Одним з найвідоміших міжнародних індикаторів інвестиційного клімату є Індекс інвестиційної привабливості (International Business Compass), який від 2012 року розраховує міжнародна компанія BDO у співпраці із Гамбурзьким інститутом світової економіки. BDO Business Compass дає оцінку інвестиційної привабливості країни, представляючи інформацію у трьох вимірах: економічні фактори, політико-правове поле і соціально-культурні умови. З одного боку, привабливість конкретної країни щодо потенційних інвестиційних рішень знаходиться на передньому краї, що чітко висловлює економічну перспективу. З іншого боку, економічні фактори можуть лише частково відображати ситуацію у країні, оскільки політичні, юридичні, соціальні та культурні аспекти також відіграють певну роль і в кінцевому підсумку впливають на місце країни у рейтингу. Ці три виміри корелюють один з одним і статистично повністю незалежні. З статистичної точки зору привабливість країни є змінною рівня у результаті взаємодії ряду факторів. Вибрані індикатори можуть мати як позитивний, так і негативний ефект на місце країни у рейтингу, а отже зростання або зменшення інвестиційної привабливості країни. У рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2016 рік, місце України знизилось на 41 позицію у

³³ World Investments Report 2017. Investment and the digital economy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org/world-investment-report-2017/>

порівнянні з попереднім періодом і Україна обійняла 130 місце (2015 рік — 89 місце). Погіршення відбувалось у всіх категоріях. Особливо значним є падіння в частині економічних показників. У першу чергу, подібні результати обумовлені політичною кризою і подіями в східній частині країни. Аналітики BDO так коментують зниження рейтингу: «Not surprisingly, the Ukraine represents the biggest loser in this year's ranking. This country has dropped 41 places compared to last year, due to a worsening in all categories. This is primarily a result of the political crisis and continueing civil war in the Eastern part of the country. For the economic indicators, the drop is observed to be especially significant»³⁴.

Задля визначення факторів та умов формування інвестиційної привабливості України застосовано метод SWOT-аналізу, за результатами якого виявлені як загрози, так і переваги та можливості покращення інвестиційної привабливості України (табл. 3).

Таблиця 3

РЕЗУЛЬТАТИ SWOT-АНАЛІЗУ ФАКТОРІВ ТА УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ³⁵

<i>Strengths</i> (сильні сторони)	<i>Weaknesses</i> (слабкі сторони)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ратифікація Угоди про асоціацію з ЄС ✓ Законодавчі зміни та реформи ✓ Інвестиційні та економічні форуми ✓ Спрощення процедур реєстрації компаній ✓ Людський капітал ✓ Географічне розташування ✓ Природні ресурси ✓ Проведення міжнародних ділових заходів, бізнес-конференцій ✓ Система освіти ✓ Розмір внутрішнього ринку ✓ Високий потенціал агробізнесу, інформаційних технологій, хімічної та енергетичної галузей (за оцінками міжнародних експертів) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Низька платоспроможність населення ✓ Велика частка тіньової економіки ✓ Непрозорість влади та корупція ✓ Дефіцит державного бюджету ✓ Складність і довготривалість процедур, пов'язаних із будівництвом і землеволодінням ✓ Інституційне середовище ✓ Рішення в економічній політиці, спричинені тенденціями до популізму та бажанням отримати голоси виборців ✓ Макроекономічна нестабільність ✓ Низька ефективність фінансового і товарного ринків, ✓ Якість національного бізнес-клімату ✓ Низький рівень технологічного розвитку

³⁴ BDO International Business Compass 2016. The winners and losers 2016 [Електронний ресурс].— Режим доступу: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>

³⁵ Складено авторами за: Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование: монография [Д. Лукьяненко, А. Колот, Я. Столярчук и др.]: под. науч. ред. профессором Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. — К.: КНЭУ, 2013. — 466 с.; *Іщук Я.В., Горна М.О.* Загрози продовольчої безпеки України в сучасних умовах / Я.В. Іщук, М.О. Горна // Моделювання та інформаційні системи в економіці: Науково-аналітичний журнал. — К.: КНЕУ, 2016. — № 92. — С. 105–113; *Convergence and Divergence in Europe: Polish and Ukrainian Cases Monograph* / scientific editors Dmytro Lukianenko, Viktor Chuzhykov, Machal Gabriel Woznaniak. — Kiev: KNEU, 2013. — 687 p.; *Regional Policy of the European Union* [Electronic resource]: textbook / [ed. Viktor Chuzhykov]. — Kyiv: KNEU, 2016. — 495 p.; *Мазуренко О. К.* Методичні підходи до формування стратегії розвитку у системі послуг соціального захисту / О. К. Мазуренко, М. О. Горна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. — Том 19. — № 1. — С. 69–75; *Іщук Я. В.* Статистична оцінка продовольчої безпеки України / Я. В. Іщук // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. — 2015. — №2. — С. 7–15; *Іщук Я.В.* Статистичний моніторинг сталого розвитку / Я.В. Іщук // Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики. — К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2016. — С. 69–72.

<i>Opportunities</i> (можливості)	<i>Threats</i> (загрози)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вдосконалення та дотримання законодавства ✓ Розвиток міжнародних зв'язків ✓ Прозорість та справедливість судочинства ✓ Захист прав власності ✓ Економічне зростання ✓ Зниження рівня інфляції та безробіття, рівня тіньової економіки ✓ Дерегуляція ✓ Стабілізація державних фінансів, ✓ Оздоровлення банківської системи, ✓ Формування сприятливого бізнес-середовища 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Корумпованість суспільства ✓ Політична нестабільність ✓ Високий рівень інфляції та безробіття ✓ Старіння населення ✓ Уповільнення темпів людського розвитку і воєнна агресія загрожують національній безпеці ✓ Рейдерські захоплення ✓ Погіршення економічної ситуації ✓ Ускладнений доступ до фінансів

Виявлення сильних і слабких сторін, що впливають на інвестиційну привабливість країни, слугує індикатором необхідності реалізації заходів, спрямованих на подолання недоліків і створення більш широких можливостей для підвищення конкурентних переваг та інвестиційної привабливості країни³⁶. А використання існуючих можливостей дозволить реалізувати наявний інноваційний і людський потенціал і стане передумовою поступового посилення конкурентних позицій України та адаптації національної економіки до глобальних трансформацій³⁷.

Регресійна модель залежності інвестиційної привабливості країни від економічних, політико-правових і соціокультурних факторів

Проведений SWOT-аналіз дозволив сформулювати уявлення про необхідність включення у регресійну модель того чи іншого фактора. Логіка визначення факторів регресійної моделі також пов'язана з методологією BDO International Business Compass оцінювання інвестиційної привабливості країн світу. Розрахунок індексу BDO International Business Compass враховує вплив економічних, політико-правових і соціокультурних факторів. Рівняння регресії також враховує три фактори і має вигляд:

$$Y = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3, \quad (1)$$

де Y — індекс інвестиційної привабливості BDO International Business Compass;

b_0 — вільний член рівняння; b_1, b_2, b_3 — коефіцієнти регресії;

x_1 — глобальний індекс миролюбності (Global Peace Index). Характеризує рівень безпеки, ступінь внутрішніх або міжнародних конфліктів і ступінь мілітаризації;

³⁶ Карминский А. М. Рейтингование в экономике: методология и практика / А. М. Карминский, А. А. Пересецкий, А. Е. Петров ; под ред. А. М. Карминского. — М. : Финансы и статистика, 2005. — 240 с.

³⁷ Інвестиційний клімат України [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України [сайт]. — Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>.

x_2 – індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), рейтинг укладає організація Transparency International, показник відображає рівень корупції, який базується на оцінках підприємців та аналітиків;

x_3 – індекс процвітання (Legatum Prosperity Index), показник британського аналітичного центру The Legatum Institute, вимірює процвітання країн за 9 параметрами: економіка, бізнес, управління, освіта, охорона здоров'я, безпека, свобода особисті, соціальний капітал, екологія (табл. 4).

Таблиця 4

РЕЙТИНГ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ ЗА ІНДЕКСОМ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ у 2016 р.³⁸

Країни східної Європи, Прибалтики та Балкан	Індекс інвестиційної привабливості BDO International Business Compass Y	Глобальний індекс миролюбності (Global Peace Index) X1	Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) X2	Індекс процвітання (Legatum Prosperity Index) X3
Чехія	66,85	1,360	55	68,34
Естонія	66,49	1,732	70	68,53
Словенія	64,33	1,408	61	71,22
Польща	62,80	1,557	62	65,96
Литва	61,67	1,735	59	63,64
Латвія	61,59	1,680	57	65,02
Словачія	61,54	1,603	51	65,10
Венгрія	61,26	1,534	48	62,56
Румунія	58,69	1,649	48	61,67
Болгарія	56,96	1,646	41	60,23
Хорватія	56,29	1,633	49	63,50
Косово	56,06	2,022	36	...
Албанія	52,64	1,867	18	58,03
Македонія	52,41	2,092	37	...
Сербія	52,24	1,834	42	58,61
Боснія і Герцеговина	51,14	1,915	39	...
Молдова	50,31	1,953	30	54,72
Білорусь	49,63	2,202	40	54,62
Україна	43,15	3,287	29	52,59

³⁸ Складено авторами за: BDO International Business Compass 2016. The winners and losers 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>; The Global Peace Index 2016. Report. Institute for Economics and Peace [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/06/GPI-2016-Report_2.pdf; Corruption Perceptions Index 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016; The Legatum Prosperity Index 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.prosperity.com/>

За результатами проведеного аналізу побудовано регресійну модель, яка має вигляд:

$$Y = 32,23 - 5,3x_1 + 0,15x_2 + 0,46x_3 . \quad (2)$$

Змістовна інтерпретація коефіцієнтів регресії така:

✓ за інших однакових умов, чим більше військових подій, загиблих у війнах і відсоток біженців (що характеризує глобальний індекс миролюбності), тим менше значення індексу інвестиційної привабливості BDO, — у середньому на 5,3 одиниці виміру;

✓ чим вище позиція країни у рейтингу за індексом сприйняття корупції (0 — максимальний рівень корупції, 100 — відсутність корупції), тим вище інвестиційна привабливість для суб'єктів інвестування;

✓ значення індексу інвестиційної привабливості зростає у середньому на 0,46 одиниць власної шкали вимірювання зі зміною індексу процвітання на одиницю виміру при незмінності інших включених до регресійної моделі факторів і за інших рівних умов.

Показники стандартної таблиці регресійного аналізу (містить усі характеристики кореляційних зв'язків), розраховані за допомогою середовища Excel у пакеті *Анализ данных*, свідчать про суттєвий та істотний зв'язок між наведеними ознаками. Включені у регресійну модель фактори пояснюють 90,7 % варіації індексу інвестиційної привабливості BDO International Business Compass. Перевірено істотність коефіцієнта детермінації: для досліджуваного ряду фактичне значення значно перевищує критичне: $RI = 0,907 > R_{0,95}^2(2;15) = 0,232$, що з імовірністю 0,95 підтверджує адекватність рівняння реальному процесові. Значення t -статистики для усіх факторів перевищують критичне значення $t_{0,95}(15) = 2,131$, що з імовірністю 0,95 підтверджує істотність впливу цих факторів.

Для порівняння ефектів впливу кожного фактору, включеного до моделі, розраховано стандартизовані коефіцієнти регресії — бета-коефіцієнти β_i . На основі розрахованих β_i — коефіцієнтів можна зробити висновок, що серед включених у модель факторів впливу на інвестиційну привабливість країни найвагомим є рівень процвітання та людського прогресу ($\beta_3 = 0,411$). Різниця між впливом інших факторів незначна: наступним за ефектом впливу є рівень сприйняття корупції ($\beta_1 = -0,344$), а останнім — рівень миролюбності ($\beta_2 = 0,298$).

Зважаючи на висновки UNCTAD щодо інвестиційної привабливості України, яка найбільше постраждала від конфлікту, очевидним є значний вплив на національний інвестиційний клімат продовження

агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України. Проте, з точки зору статистичної сукупності країн Східної Європи, в яких немає військових конфліктів, вплив таких подій є незначним, оскільки серед включених у регресійну модель факторів впливу на інвестиційну привабливість країни найвагомим є рівень процвітання та людського прогресу (економіка, бізнес, управління, освіта, охорона здоров'я, безпека, свобода особисті, соціальний капітал, екологія). Окрім дотримання національної безпеки, інвестиційна привабливість країни залежить від соціально-економічних процесів, у тому числі економічного зростання, добробуту громадян, процвітання людського потенціалу. В іншому разі підвищується загроза переростання соціальної нестабільності в політичну кризу.

Імперативи інвестиційної політики

UNCTAD формулює головну мету інвестиційної політики держави в тому, щоб інвестиції служили інтересам сталого розвитку, при максимальному використанні її переваг і зменшення її негативних наслідків. Однією з головних перешкод, що стоять на шляху покращення інвестиційного клімату, фахівці називають складні відносини власності. Порівняльний аналіз відносин власності в Україні та розвинутих країнах світу засвідчує, що інститут власності у нашій країні потребує значних перетворень: відокремлення власності від влади, урізноманітнення форм власності, формування змішаного права власності, оновлення способу і форм привласнення. Такі перетворення можуть створити надійні основи для подальшого соціально-економічного розвитку у відповідності з логікою сучасного цивілізаційного процесу, реальній модернізації українського суспільства³⁹.

Зважаючи на великий потенціал аграрного сектору України, однією з причин, що гальмують інвестиційні потоки, є невизначеність земельної реформи. На думку багатьох експертів, земельна реформа в Україні вже назріла і варто її активізувати. Зокрема, польський економіст Л. Бальцерович⁴⁰ зазначає, що зовнішній борг і наслідки агресії Росії сильно вплинули на Україну саме в економічному плані. Така комбінація фактів у будь-якій країні призвела б до часткового економічного краху. «Однак в Україні вже почалися важливі реформи, які поступово покращують цю ситуацію», — наголосив Л. Бальцерович. Експерт зауважив, що проект продажу землі готується експертами Світового банку і має позитивні відгуки в експерт-

³⁹ World Investments Report 2017. Investment and the digital economy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org/world-investment-report-2017/>

⁴⁰ Бальцерович Л. Я був розчарований мораторієм на продаж землі в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zik.ua/news/2017/04/17/ya_buv_rozcharovanyu_moratoriem_na_prodazh_zemli_v_ukraini_baltserovych_1081091

ній сфері. а в Європі, крім України, тільки у Білорусії заборонено продаж землі. Бальцерович також зазначає, що реформи у сферах приватизації та монополізації є стимулами для економічного зростання України⁴¹.

На думку експертів українського офісу мережі BDO, для того, щоб переломити тенденцію погіршення інвестиційної привабливості країни, необхідні рішучі реформи, які забезпечать зростання ВВП не менше 10 % щорічно. Це неможливо без детінізації економіки та формування сприятливого регулятивного середовища. Звідси випливає гостра необхідність таких заходів:

- реальна боротьба з корупцією, гучні кримінальні справи і подальше залучення до відповідальності високопоставлених чиновників і великих тіньових бізнесменів;
- очищення судової, правоохоронної та податкової систем шляхом справжньої, а не декоративної люстрації;
- формування національних ринкових інститутів, необхідних для підтримки експорту, таких як Експортно-кредитне Агентство і Банк Розвитку;
- максимально можлива дерегуляція і зниження податкового тягара для малого і середнього бізнесу, частка яких має зрости з нинішніх 10–15 % до мінімум 50–60 % протягом найближчих 10 років⁴².

Висновки

У ході проведеного аналізу факторів та умов формування інвестиційної привабливості України застосовано метод SWOT-аналізу, за результатами якого виявлені як загрози, так і переваги та можливості покращення інвестиційного клімату України. Проведений аналіз дозволив оцінити вплив ключових факторів на інвестиційну привабливість країни та встановити закономірності. Так, зокрема, побудова релевантної багатофакторної регресійної моделі залежності інвестиційної привабливості країни від економічних, політико-правових і соціокультурних факторів дозволила сформулювати такі висновки:

- ✓ зростання військових подій, загиблих у війнах і відсоток біженців (що характеризує глобальний індекс миролюбності), знижує значення індексу інвестиційної привабливості BDO, — у середньому на 5,3 одиниці виміру;
- ✓ чим вище позиція країни у рейтингу за індексом сприйняття корупції, тим вище інвестиційна привабливість для суб'єктів інвестування;

⁴¹ Там само.

⁴² BDO в Україні пропонує випуск рейтингу інвестиційної привабливості International Business Compass [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/press-and-media/news-from-members/item/34509-2016-7-11-1125>

✓ серед включених у модель факторів впливу на інвестиційну привабливість країни найвагомим є рівень процвітання та людського прогресу. Різниця між впливом інших факторів незначна: наступним за ефектом впливу є рівень сприйняття корупції, а останнім — рівень миролюбності.

Зважаючи на оцінку UNCTAD інвестиційної привабливості України, яка найбільше постраждала від конфлікту, очевидним є значний вплив на національний інвестиційний клімат продовження військового конфлікту. Окрім дотримання національної безпеки, інвестиційна привабливість країни залежить від соціально-економічних процесів, таких як економічне зростання, добробут громадян, процвітання людського потенціалу. В іншому разі підвищується загроза переростання соціальної нестабільності в політичну кризу.

За результатами аналізу з'ясовано необхідність комплексного оцінювання стану та тенденцій інвестиційного клімату в Україні з використанням статистичного інструментарію аналізу й узгодження кількісної та якісної складових моделі оцінювання інвестиційної привабливості України та країн-членів ЄС. Отримані в ході аналізу дані та проведений емпіричний аналіз можуть сприяти подальшим дослідженням для прийняття обґрунтованих рішень задля покращення інвестиційного іміджу України та збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій і капітальних інвестицій в економіку держави.

Список літератури

1. *Бальцерович Л. Я* був розчарований мораторієм на продаж землі в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zik.ua/news/2017/04/17/ya_buv_rozcharovanyu_moratoriiem_na_prodazh_zemli_v_ukraini__baltserovych_1081091
2. *Бандурка А. М.* Правовое регулирование иностранных инвестиций в Украине: монография / А. М. Бандурка, О. В. Носова. — Х. : Золотая миля, 2011. — 400 с.
3. *Бланк И.А.* Управление финансовыми ресурсами / И.А. Бланк. — М.: Омега-Л, Эльга, 2011. — 768 с.
4. BDO в Україні пропонує випуск рейтингу інвестиційної привабливості International Business Compass [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/press-and-media/news-from-members/item/34509-2016-7-11-1125>
5. *Войцеховська В.В.* Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку / В.В. Войцеховська // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — №8. — С. 55–60.
6. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование: монография [Д. Лукьяненко, А. Колот, Я. Столярчук и др.]: под. науч. ред. профессором Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. — К.: КНЭУ, 2013. — 466 с.

7. Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. *Дука А.П.* Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2014. — 432 с.
9. *Єріна А. М.* Економічна статистика : підручник : у 2 ч. — Ч. 1. Макро-економічна статистика / [І. Г. Манцуров, А. М. Єріна, О. К. Мазуренко та ін.] ; за наук. ред. чл.-кор. НАНУ І. Г. Манцурова. — К. : КНЕУ, 2013. — 325 с.
10. *Єріна А. М.* Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Частина I. Індекси економічної свободи та глобальної конкурентоспроможності / А. М. Єріна // Статистика України. — 2016. — № 3. — С. 56–64.
11. *Єріна А. М.* Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Частина II. Індекси інноваційного та людського розвитку / А. М. Єріна // Статистика України. — 2016. — № 4. — С. 66–75.
12. *Єріна А. М.* Статистика: підручник / А. М. Єріна, З. О. Пальян ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К : КНЕУ, 2010. — 351 с.
13. Інвестиційний клімат України [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України [сайт]. — Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>.
14. Інвестиційна привабливість регіонів (повна версія). Підготовлено Київським міжнародним інститутом соціології у партнерстві з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України. — Київ, 2014. — 390 с.
15. *Іщук Я.В., Горна М.О.* Загрози продовольчої безпеки України в сучасних умовах / Я.В. Іщук, М.О. Горна // Моделювання та інформаційні системи в економіці: Науково-аналітичний журнал. — К. : КНЕУ, 2016. — № 92. — С. 105–113.
16. *Іщук Я.В.* Статистичний моніторинг сталого розвитку / Я.В. Іщук // Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики. — К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2016. — С. 69–72.
17. *Іщук Я. В.* Статистична оцінка продовольчої безпеки України / Я. В. Іщук // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. — 2015. — №2. — С. 7–15.
18. *Карминский А. М.* Рейтингование в экономике: методология и практика / А. М. Карминский, А. А. Пересецкий, А. Е. Петров ; под ред. А. М. Карминского. — М. : Финансы и статистика, 2005. — 240 с.
19. *Ковтун Н.В.* Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика. — К.: ІМЕКС, 2005.
20. *Корепанов Г. С.* Статистичне оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України. — Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 — статистика. — Національна академія статистики, обліку та аудиту. — Київ, 2015.
21. *Кулинич Р.О.* Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку: Монографія. — К.: Знання, 2007. — 311 с.
22. *Луса О.І.* Методи оцінювання інвестиційної привабливості регіону. XIII Міжнародна наукова інтернет-конференція «Соціум. Наука. Культура» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ронний ресурс].— Режим доступу: <http://intkonf.org/lisa-oi-metodi-otsinyuvannya-investitsiynoi-privablivosti-regionu/>

23. *Лук'яненко Д.Г.* Глобалізація та конкурентоспроможність: методологія досліджень і системних оцінок / Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. — Т. I / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк та ін.; За заг. ред. Д.Г.Лук'яненка, А.М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2006. — 816 с.

24. *Лук'яненко Д.* Ідентифікація креативних інвестицій в глобальній економіці / Дмитро Лук'яненко, Микола Бурмака, Тетяна Галахова // Міжнародна економічна політика. — 2016. — № 25. — С. 7–20.

25. *Лук'яненко Д.Г.* Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д.Г. Лук'яненко, Б.В.Губський, О.М. Мозговий. — К.: КНЕУ, 2003. — 387 с.

26. *Лук'яненко Д.Г.* Парадигма креативного менеджменту в глобальній економіці / за заг. ред. д.е.н., проф. Д. Г. Лук'яненка. — К.: ДВНЗ «КНЕУ», 2016. — 231 с.

27. *Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е.М. Лібанової ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України.* — К., 2015. — 356 с.

28. *Мазуренко О. К.* Методичні підходи до формування стратегії розвитку у системі послуг соціального захисту / О. К. Мазуренко, М. О. Горна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. — Том 19. — № 1. — С. 69–75.

29. *Манцуров І. Г.* Інституційне планування в системі державного регулювання економіки: (колективна монографія) / І. Г. Манцуров. — К. : НДЕІ, 2011. — 655 с.

30. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2013 № 187 // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-%D0%BF>.

31. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : закон України від 06.09.2013 № 5205-VI // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.

32. Стан інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [сайт]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>

33. *Томпсон-мл. Артур А., Стрикленд III А. Дж.* Стратегический менеджмент. Концепции и ситуации для анализа. — М.: Изд. дом «Вильямс», 2006. — 928 с.

34. *Шарп У.Ф., Александер Г.Дж., Бэйли Дж.В.* Инвестиции. — М.: Инфра-М, 2001. — 1028 с.

35. BDO International Business Compass 2016. The winners and losers 2016 [Електронний ресурс].— Режим доступу: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>

36. Convergence and Divergence in Europe: Polish and Ukrainian Cases Monograph / scientific editors Dmytro Lukianenko, Viktor Chuzhykov, Machal Gabriel Woznaniak. — Kiev: KNEU, 2013. — 687 p.

37. Corruption Perceptions Index 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016
38. Eastern Partnership. The European External Action Service (EEAS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/topics/eastern-partnership_en
39. *Horna Maryna*. European neighbourhood policy: pensions in national accounts of EU and Ukraine / Maryna Horna // “Statistics of the XXI Century: New Challenges, New Opportunities”. The fourth International scientific conference. Kyiv. – 2017.
40. *Horna Maryna*. Statistical analysis of the social insurance fund of Ukraine / Maryna Horna // “Statistics of the XXI Century: New Challenges, New Opportunities”. The third International scientific conference. Kyiv. – 2015.
41. Human Development Report 2016: Human Development for Everyone (2016) .Published for the UNDP United Nations Development Programme. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf
42. *Porter, M. E.* Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. – New York: The Free Press, 1980 (2nd ed. – New York: Free Press, 1998. – 397 p.
43. Regional Policy of the European Union [Electronic resource]: textbook / [ed. Viktor Chuzhykov]. – Kyiv: KNEU, 2016 – 495 p.
44. The Global Peace Index 2016. Report. Institute for Economics and Peace [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/06/GPI-2016-Report_2.pdf
45. The Legatum Prosperity Index 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prosperity.com/>
46. The statistical office of the European Union // <http://ec.europa.eu/eurostat/>
47. UNSD Statistical Databases // <https://unstats.un.org/unsd/databases.htm>
48. World Investment Report 2012: Towards a New Generation of Investment Policies. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf
49. World Investments Report 2016. Investor Nationality: Policy Challenges [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_Overview_en.pdf
50. World Investments Report 2017: Investment and the digital economy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org/world-investment-report-2017/>

Стаття надійшла до редакції: 18.09.2017.